

Asia C-347/21**Ennakkoratkaisupyyntö****Jättämispäivä:**

4.6.2021

Ennakkoratkaisupyyntön esittänyt tuomioistuin:

Spetsializiran nakazatelen sad (erityisrikostuomioistuin, Bulgaria)

Ennakkoratkaisupyyntön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

3.6.2021

Syytetty:

DD

Muu osapuoli:

Spetsializirana prokuratura (erityissyyttäjänvirasto, Bulgaria)

VÄLIPÄÄTÖS

-- [--]

- 1 Ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella on vaikeuksia arvioida asiassa C-688/18 (ECLI:EU:C:2020:94) 13.2.2020 annetun tuomion täsmällistä sisältöä siltä osin kuin on kyse menettelystä sellaisen virheen korjaamiseksi, joka johtuu siitä, että syytetyn oikeutta olla henkilökohtaisesti läsnä rikosoikeudellisessa menettelyssä on loukattu, ja erityisesti, onko syytetyn läsnä ollessa suoritettava lisää selvittämistoimia vai onko kyseiset toimet toistettava. Lisäksi [tuomioistuin ei ole varma], voidaanko tätä oikeudellista ratkaisua soveltaa myös silloin, kun syytetyn oikeutta puolustautumiseen asianajajan välityksellä on loukattu.

Tästä syystä on tarpeen esittää unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyyntö.

Tosiseikat

- 2 DD:tä syytetään yhdessä neljän muun henkilön kanssa siitä, että hän on sellaisen rikollisryhmän jäsen, joka pyrkii saamaan etua kolmansien maiden (Bangladesh ja Irak) kansalaisten laittoman pääsyn järjestämiseksi Bulgariaan, antaa laitonta apua maahan tulemiseksi sekä tässä yhteydessä ottaa vastaan ja maksaa lahjuksia, ja

kyseiseen ryhmään osallistuu virkamiehiä, koska kolme syytetyistä, muun muassa DD, on Granichna politsian (rajavartiosto) palveluksessa Sofian lentokentällä; rangaistava teko rikoskoodeksin (Nakazatelen kodeks, jäljempänä NK) 321 §:n 3 momentin 2 kohdan, luettuna yhdessä 2 momentin kanssa, mukaan. Lisäksi häntä syytetään siitä, että hän on taloudellisen edun saamiseksi avustanut konkreettisia henkilöitä – MM ja RB – laittomassa maahantulossa, joka on rangaistava teko NK:n 281 §:n 2 momentin mukaan.

- 3 Istuntoon, joka pidettiin 15.10.2020, saapui DD ja hänen oikeusavustajansa asianajaja VV. Muutamia todistajia kuultiin, ja näiden joukossa oli todistaja nro 263, jonka henkilöllisyys on salattu. Asianajaja VV:llä oli mahdollisuus kuulustella todistajaa. Ajan kulumisen vuoksi todistajan kuulemista lykättiin toiselle päivälle eli 30.11.2020.
- 4 Asianajaja VV:n lykkäyspyyntö, jossa hän ilmoitti, ettei hän ole vielä toipunut koronavirustaudista, saapui 27.11.2020.
- 5 Syytetty DD pyysi 30.11.2020 pidetyssä istunnossa asian käsittelyn lykkäämistä asianajajansa poissaolon vuoksi. Tästä huolimatta tuomioistuin aloitti istunnon ja jatkoi todistajan nro 263 kuulemista.

Kyseinen tuomioistuin totesi, että tällä loukattiin syytettynä olevan DD:n oikeutta käyttää asianajajaa edustajanaan ja että lisäksi loukattiin asianajaja VV:n oikeutta olla läsnä istunnossa ja osallistua siihen. Tuomioistuin katsoi kuitenkin, että todistajan kuulemista oli jatkettava antamalla muille asianosaisille tilaisuus esittää hänelle kysymyksiä. Samalla tuomioistuin täsmensi, että kyseinen todistaja kutsutaan seuraavaan istuntoon, jotta VV voi kuulla häntä. Se katsoi, että tällä korjataan kielteinen vaikutus, joka aiheutui 30.11.2020 järjestetystä kuulemisesta asianajaja VV:n poissa ollessa. Tuomioistuin viittasi unionin tuomioistuimen asiassa C-688/18 antamaan tuomioon.

Todistajan nro 263 kuulemista jatkettiin, ja läsnä olevat asianosaiset esittivät kysymyksensä. Jäljennös pöytäkirjasta lähetettiin asianajaja VV:lle. Seuraavaksi istuntopäiväksi määrättiin 18.12.2020.

- 6 Asianajaja VV esitti 4.12.2020 jäljennöksen lääkärintodistuksesta, jossa todettiin, että hän ei voinut olla läsnä 30.11.2020 pidetyssä istunnossa.
- 7 Asianajaja VV esitti 10.12.2020 asiakirjan, jossa todettiin, että syytetty DD:llä oli koronavirustauti. Hän pyysi käsittelyn lykkäämistä.

Asianajaja VV esitti 15.12.2020 asiakirjan, jonka mukaan hänellä oli muita terveydellisiä ongelmia, sekä syytetty DD:n sairautta koskevan täydentävän asiakirjan. Hän pyysi käsittelyn lykkäämistä.

- 8 Tästä huolimatta istunto pidettiin 18.12.2020. Tuomioistuin totesi jälleen, että läsnä olevaa todistajaa YAR on kuultava ja että asianajaja VV:llä ja syytetty

DD:llä on mahdollisuus kuulla häntä seuraavassa istunnossa. Tuomioistuin viittasi taas unionin tuomioistuimen asiassa C-688/18 antamaan tuomioon.

Muut asianajajat arvostelivat voimakkaasti tätä tuomioistuimen ratkaisua.

Todistajaa YAR kuultiin. Pöytäkirjasta lähetettiin jäljennökset syytetty DD:lle ja asianajaja VV:lle.

- 9 Seuraava istunto pidettiin 11.1.2021. Syytetty DD ja asianajaja VV saapuivat tähän istuntoon.

Asianajaja VV arvosteli tuomioistuimen ratkaisua siitä, että istunnot pidettiin 30.11.2020 ja 18.12.2020, ja väitti, että sillä loukattiin puolustautumisoikeuksia. Tuomioistuin on tulkinnut väärin unionin oikeutta, tarkemmin sanottuna unionin tuomioistuimen asiassa C-688/18 antamaa tuomiota. Lisäksi kyseinen tuomio koskee syytetyn poissaoloa eikä puolustajan poissaoloa. Tämän lisäksi siinä viitataan kansalliseen lainsäädäntöön, jonka mukaan istunto sallitaan syytetyn ja hänen asianajajansa poissa ollessa, vaikka se on Bulgarian oikeusjärjestyksessä kielletty. Lisäksi direktiivissä vahvistetaan vähimmäisvaatimukset, kun taas kansallisella tasolla säädetään vahvemmista takeista.

Näihin väitteisiin tuomioistuin totesi, että on todellakin epävarmaa, voidaanko sääntöjä, joilla suojataan syytetyn oikeutta henkilökohtaiseen läsnäoloon, sellaisina kuin ne on vahvistettu unionin tuomioistuimen asiassa C-688/18 antamassa tuomiossa, soveltaa myös asianajajaan. Tuomioistuin täsmensi, että syytetty DD:n ja asianajaja VV:n oikeutta olla henkilökohtaisesti läsnä 30.11.2020 ja 18.12.2020 pidetyissä istunnoissa loukattiin ja että tämä loukkaus voidaan korjata todistajien uudelleenkuulemisella. Tältä osin se ei hyväksynyt puolustuksen esittämiä väitteitä, joiden mukaan kansallinen oikeus tarjoaa korkeamman suojan tason ja että unionin oikeutta ei tästä syystä voida soveltaa.

Tuomioistuin katsoi, että todistajaa nro 263 ja todistajaa YAR oli kuultava uudelleen asianajaja VV:n ja syytetty DD:n läsnä ollessa, minkä jälkeen on määritettävä se, onko ja missä määrin loukkaus korjattu.

- 10 Näitä kahta todistajaa kuultiin 22.2.2021 pidetyssä istunnossa. Sekä syytetty DD että myös asianajaja VV olivat henkilökohtaisesti läsnä ja saattoivat esittää heille kysymyksiä.

Vastaaja DD ei esittänyt mitään kysymyksiä, kun taas asianajaja VV esitti kysymyksiä vain todistaja YAR:ille. Hän totesi nimenomaisesti, ettei hänellä ole kysymyksiä todistajalle nro 263, jolla on salainen henkilöllisyys.

Tämän ilmoituksen jälkeen todistajan nro 263 kuulemista jatkettiin lukemalla lausunto, jotka hän oli antanut oikeudenkäyntiä edeltävässä vaiheessa. Muut asianosaiset ja tuomioistuin esittivät hänelle kysymyksiä, syytetty DD ja asianajaja VV eivät. Molemmat ilmoittivat, ettei heillä ole kysyttävää.

- 11 Tässä istunnossa tuomioistuin toisti kysymyksen siitä, katsooko asianajaja VV, että 30.11.2020 ja 18.12.2020 pidetyissä istunnoissa tapahtunut henkilökohtaista läsnäoloa (hänen ja päämiehensä) koskevan oikeuden loukkaus on korjattu sillä, että todistajaa YAR ja todistajaa nro 263 on kuultu.

VV väitti edelleen, että oikeudenloukkausta ei ole korjattu, koska lainvastaisesta prosessitoimesta ei voi aiheutua lainmukaisia seurauksia. Hän katsoi, että hyödynnettäviä todisteita voidaan esittää vain kaikkien asianosaisten läsnä ollessa. Tästä syystä tämä oikeudenloukkaus voidaan korjata vain toistamalla todistajien nro 263 ja YAR kuuleminen 30.11.2020 ja 18.12.2020 esitettyjen kysymysten osalta.

- 12 Tuomioistuin totesi, että tämän kysymyksen vaikeus huomioon ottaen se antaa siitä ratkaisun myöhemmin. Koska tuomioistuin kuitenkin katsoi, että se ei voi yksin päätyä vakuuttavaan vastaukseen, se on päättänyt pyytää unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisua.

13 Unionin oikeus

Oikeudesta käyttää avustajaa rikosoikeudellisissa menettelyissä ja eurooppalaista pidätysmääräystä koskevista menettelyissä sekä oikeudesta saada tieto vapaudenmenetyksestä ilmoitetuksi kolmannelle osapuolelle ja pitää vapaudenmenetyksen aikana yhteyttä kolmansiin henkilöihin ja konsuliviranomaisiin 22.10.2013 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/48/EU (EUVL 2013, L 294, s. 1, jäljempänä direktiivi 2013/48).

Eräiden syyttömyysolettamaan liittyvien näkökohtien ja läsnäoloa oikeudenkäynnissä koskevan oikeuden lujittamisesta rikosoikeudellisissa menettelyissä 9.3.2016 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/343 (EUVL 2016, L 65, s. 1, jäljempänä direktiivi 2016/343).

Unionin tuomioistuimen tuomio 13.2.2020 asiassa C-688/18, ECLI:EU:C:2020:94.

Kansallinen lainsäädäntö

- 14 Rikosprosessikoodeksin (Nakazatelno protsesualen kodeks, jäljempänä NPK) 55 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Syytetyllä on seuraavat oikeudet: – – oikeus osallistua rikosoikeudelliseen menettelyyn – – oikeus käyttää puolustajaa.”

NPK:n 99 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Puolustajalla on seuraavat oikeudet: – – oikeus osallistua rikosoikeudelliseen menettelyyn.”

NPK:n 271 §:n 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”Asian käsittelyä on lykättävä, jos seuraavat henkilöt eivät saavu paikalle:

--

2. syytetty --
3. puolustaja --”

Käsittely on syytetyn poissa ollessa sallittu vain, jos hän ei ole tavoitettavissa tai hän on kaikista asiaan vaikuttavista seikoista tietoisena antanut siihen suostumuksensa (NPK:n 269 §:n 3 momentti). Jos asia käsitellään syytetyn poissa ollessa, puolustusasianajan käyttäminen on pakollista (NPK:n 94 §:n 1 momentin 8 kohta).

Näitä kansallisen lain säännöksiä sovelletaan koko oikeudenkäyntiin eikä pelkästään yksittäiseen istuntoon.

- 15 Kansallisen oikeuden mukaan todistelu (käsiteltävässä asiassa todistajien kuuleminen) syytetyn ja hänen asianajajansa poissa ollessa loukkaa syytetyn oikeutta olla henkilökohtaisesti läsnä ja hänen oikeuttaan asianajajaan.
- 16 On selvää, että tämä menettelyvirhe voidaan korjata vain, jos kyseiset todistajat kutsutaan uudelleen kuultaviksi ja syytetylle ja tämän asianajajalle annetaan tilaisuus esittää heille kysymyksiä.

Kansallisessa lainsäädännössä ei kuitenkaan säädetä nimenomaisesti siitä, mikä luonne tällä uudella todistajien kuulemisella on ja erityisesti, onko siinä kyse uudelleenkuulemisesta vai toistetusta kuulemisesta.

Uudelleenkuulemisen osalta niiden lausuntojen merkitys, jotka kyseiset todistajat ovat antaneet syytetyn ja tämän puolustajan poissa ollessa, pysyy ennallaan. Tämä johtuu siitä, että lausunnot on annettu muiden läsnä olleiden asianosaisten esittämien kysymysten johdosta. Todistajien uudessa kuulemisessa aikaisemmin poissa ollut syytetty ja aikaisemmin poissa ollut puolustaja ovat läsnä ja voivat esittää kysymyksensä. Näin ollen he voivat käyttää täysimääräisesti oikeutta olla henkilökohtaisesti läsnä ja oikeutta puolustautumiseen asianajajan välityksellä.

Kuulemisen toistamisen osalta lausunnot, jotka todistajat ovat antaneet syytetyn ja tämän puolustajan poissa ollessa, menettävät merkityksensä. Tämä johtuu siitä, että tiedot on annettu syytetyn ja tämän puolustajan poissa ollessa. Todistajien uudessa kuulemisessa aikaisemmin poissa olleen syytetyn ja aikaisemmin poissa olleen puolustajan esittämien kysymysten lisäksi myös muiden asianosaisten on riippumatta siitä, ovatko he olleet läsnä edellisessä kuulemisessa, esitettävä kysymyksensä uudelleen.

- 17 Kansallisessa lainsäädännössä ei säädetä nimenomaisesti siitä, onko järjestettävä uudelleenkuuleminen vai onko kuuleminen toistettava. On kuitenkin olemassa viitteitä siitä, että uudelleenkuulemisen järjestäminen on täysin riittävää.

NPK:n 348 §:n 3 momentin 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Menettelysääntöjen rikkominen on olennainen

1. jos se on johtanut osapuolten prosessuaalisten oikeuksien rajoittamiseen ja sitä ei ole korjattu”.

Jos katsotaan, että kyseessä on kuulemisen toistaminen, alkuperäinen kuuleminen menettää oikeudellisen merkityksensä. Tästä syystä tuomioistuin ei saa ottaa sitä huomioon ratkaisun tekemisessä. Näin ollen tämä kuuleminen, jolla ei ole oikeudellista merkitystä, ei rajoita asianosaisten prosessuaalisia oikeuksia.

Jos katsotaan, että kyseessä on uudelleenkuuleminen, ensimmäisen kuulemisen oikeudellinen merkitys säilyy. Tämä kuuleminen suoritettiin syytetyn ja puolustajan poissa ollessa, mikä johti heidän prosessuaalisten oikeuksiensa rajoittamiseen. Samojen todistajien uusi kuuleminen, jonka yhteydessä syytetty ja hänen asianajajansa voivat esittää kysymyksiä näille todistajille, korjaa menettelysääntöjen rikkomisen.

Tästä näkökulmasta katsottuna NPK:n 348 §:n 3 momentin 1 kohtaa sovelletaan pääasian tosiseikkojen osalta ainoastaan uudelleenkuulemiseen eikä toistettuun kuulemiseen. Säännöksen mukaan samojen todistajien uusi kuuleminen edellyttää tiettyä laatua, mikä tarkoittaa sitä, että syytetylle ja tämän asianajajalle, jotka olivat poissa edellisestä kuulemisesta, annetaan kattava tilaisuus esittää kysymyksiä. Jos tämä tilaisuus annetaan, se korjaa aikaisemman oikeudenloukkauksen.

18 Ennakkoratkaisukysymykset

Taataanko direktiivin 2016/343 8 artiklan 1 kohdassa, luettuna yhdessä kyseisen direktiivin 10 artiklan 1 kohdan ja 44 perustelukappaleen kanssa, säädetty syytetyn oikeus olla henkilökohtaisesti läsnä, jos yksittäisessä istunnossa on kuultu todistajaa syytetyn poissa ollessa, mutta syytetylle on annettu seuraavassa istunnossa tilaisuus esittää kysymyksiä tälle todistajalle, ja syytetty on kuitenkin ilmoittanut, ettei hänellä ole kysymyksiä, vai edellyttääkö henkilökohtaista läsnäoloa koskevan oikeuden takaaminen, että tämä kuuleminen, mukaan lukien niiden muiden asianosaisten esittämät kysymykset, jotka olivat läsnä ensimmäisessä kuulemisessä, toistetaan kokonaisuudessaan?

Taataanko direktiivin 2013/48 3 artiklan 1 kohdassa, luettuna yhdessä kyseisen direktiivin 12 artiklan 1 kohdan kanssa, säädetty oikeus käyttää puolustautumiseen avustajaa silloin, kun kahdessa yksittäisessä istunnossa on asianajajan poissa ollessa kuultu kahta todistajaa, mutta asianajajalle on annettu seuraavassa istunnossa tilaisuus esittää kysymyksiä molemmille todistajille, vai edellyttääkö puolustusasianajajan käyttämistä koskevan oikeuden takaaminen, että molemmat kuulemiset, mukaan lukien muiden asianosaisten ensimmäisessä kuulemisessä esittämät kysymykset, toistetaan

kokonaan ja että lisäksi asianajajalle, joka ei ollut läsnä molemmissa edellisissä istunnoissa, annetaan tilaisuus esittää kysymyksensä?

Ennakkoratkaisupyyntöön perustelu

19 Ensimmäinen kysymys:

Unionin tuomioistuin toteaa asiassa C-688/18, ECLI:EU:2020:94, antamansa tuomion 47 ja 48 kohdassa, että syytetyn oikeutta olla henkilökohtaisesti läsnä ei loukata siinä tapauksessa, että vaikka hän ei ollut läsnä yhdessä istunnossa, hänen poissa ollessaan suoritettavat toimet toistetaan hänen läsnä ollessaan.

Näin ollen ei ole selvää, minkä merkityksen unionin tuomioistuin antaa näiden toimien toistamista koskevalle vaatimukselle. Tarkemmin sanottuna on kyse siitä, onko tarpeen toistaa koko kuuleminen (eli aikaisemmin läsnä olleet asianosaiset, jotka ovat jo esittäneet kysymyksensä, esittävät samat kysymykset uudelleen, ja aikaisemmin poissa ollut syytetty voi esittää kysymyksensä), vai onko kuuleminen toistettava ainoastaan poissa olleen syytetyn oikeuksien suojaamiseksi (eli aikaisemmin poissa olleelle syytetylle annetaan tilaisuus esittää kysymyksiä).

Yhtäältä unionin tuomioistuin puhuu kyseisen tuomion 47 kohdassa ”todistajan uudelleenkuulemisesta” (”further examination”, ”l’audition supplémentaire”), mikä viittaa siihen, että aikaisempi kuuleminen pysyy voimassa.

Toisaalta unionin tuomioistuin puhuu 48 kohdassa ”toistamisesta” (”has had repeated – – the steps”, ”la réitération”), mikä viittaa siihen, että aikaisempi kuuleminen menettää pätevyytensä.

Lisäksi unionin tuomioistuin toteaa tuomiolauselmassa seuraavaa: ”muun muassa suorittamalla uudelleen todistajan kuulemisen” (”to repeat those steps, in particular by conducting a further examination”, ”a réitérer lesdits actes, notamment en procédant à l’audition supplémentaire”). Näin ollen unionin tuomioistuin yhdistää yksiselitteisesti toistamisen uudelleenkuulemiseen. On kuitenkin epäselvää, minkä merkityksen unionin tuomioistuin antaa käytetyille ilmaisuille, koska kansallisen oikeudellisen terminologian mukaan ”toistettu kuuleminen” ja ”uudelleenkuuleminen” ovat toisistaan poikkeavia ja toisensa poissulkevia ilmaisuja.

20 Näin ollen ensimmäisellä kysymyksellä pyritään selvittämään, täyttääkö ”uudelleenkuuleminen” direktiivin 2016/343 10 artiklan 1 kohdan vaatimukset vai onko kuuleminen ”toistettava” (ks. edellä 16 kohta), jotta voidaan katsoa, että loukkaus, joka koskee direktiivin 2016/343 8 artiklan 1 kohdassa säädettyä syytetyn oikeutta olla läsnä omassa oikeudenkäynnissään, on tehokkaasti korjattu.

21 On syytä viitata direktiivin 2016/343 44 perustelukappaleeseen, jossa täsmennetään asianmukaisia ja tehokkaita oikeussuojakeinoja koskevan vaatimuksen sisältö.

Tarkoitetaanko asianmukaisilla ja tehokkailla oikeussuojakeinoilla sitä, että edellisestä istunnosta poissa olleen syytetyn on saatava tilaisuus esittää kysymyksensä, vai sitä, että kaikille asianosaisille, myös edellisessä istunnossa läsnä olleille, on annettava tämä tilaisuus?

Erityisesti: Vaikuttavatko nämä oikeussuojakeinot vain sen syytetyn oikeuspiiriin, jonka oikeutta henkilökohtaiseen läsnäoloon on loukattu, koska vain hänet pitää ”palauttaa – – samaan tilanteeseen, joka olisi vallinnut, jos oikeudenloukkausta ei olisi tapahtunut” (44 perustelukappale)? Vai vaikuttavatko oikeussuojakeinot myös niiden muiden asianosaisten oikeuspiiriin, joiden oikeutta henkilökohtaiseen läsnäoloon ei ole loukattu?

- 22 Täsmennyksenä todetaan, että ”uudelleenkuulemisen” (ks. edellä 16 kohta) yhteydessä myös muut asianosaiset, jotka olivat läsnä edellisessä istunnossa, voivat esittää kysymyksiä, mutta niissä on kyse uusista kysymyksistä eikä vanhojen, jo esitettyjen kysymysten toistamisesta. Nämä uudet kysymykset ilmentävät heidän oikeuttaan osallistua oikeudenkäyntiin, eivätkä ne ole osoitus ”asianmukaisista ja tehokkaista oikeussuojakeinoista”, kun kyseistä oikeutta loukataan.

Sen jälkeen, kun asianajaja VV oli pääasian käsittelyssä kuullut todistajaa nro 263 ja syytetty DD oli ilmoittanut, ettei hänellä ollut omia kysymyksiä, muut asianosaiset esittivät tälle todistajalle useita uusia kysymyksiä menettelyn normaalin kulun – eli todistajan nro 263 oikeudenkäyntiä edeltäneessä menettelyssä antaman lausunnon lukemisen (ks. edellä 10 kohta) – yhteydessä. Ratkaisu, jonka mukaan ”uudelleenkuuleminen” katsotaan tehokkaaksi oikeussuojakeinoksi, ei siis johda siihen, että muiden asianosaisten mahdollisuus esittää todistajalle uusia lisäkysymyksiä olisi poissuljettu.

- 23 Toinen kysymys:

Toinen kysymys vastaa ensimmäistä kysymystä, mutta se koskee direktiivin 2013/48 3 artiklan 1 kohdassa säädettyä oikeutta käyttää avustajaa. On selvää, että tätä oikeutta on loukattu pääasian käsittelyssä, koska 30.11.2020 ja 18.12.2020 pidetyt istunnot (joissa molempia todistajia kuultiin) järjestettiin asianajaja VV:n poissa ollessa, minkä seurauksena syytetty DD:n oikeus puolustautua asianajajan välityksellä ei toteutunut.

Näin ollen esiin nousee kysymys direktiivin 2013/48 12 artiklassa säädetyn tehokkaan oikeussuojakeinon luonteesta eli siitä, onko tarpeen järjestää molempien todistajien ”uudelleenkuuleminen” vai ”toistettu kuuleminen” (ks. edellä 16 kohta).

Erityisesti on epäselvää, oliko sen takaamiseksi, että syytetty DD:n oikeus käyttää asianajaja VV:tä puolustautumiseen toteutuu, riittävää se, että hänellä oli 22.12.2021 pidetyssä uudessa istunnossa tilaisuus esittää molemmille todistajille kysymyksiä, vai olisiko uudessa istunnossa hänen todistajille esittämiensä kysymysten lisäksi ollut tarpeen se, että muut asianosaiset (muut neljä syytettyä

asianajajineen) olisivat toistaneet kaikki jo 30.11.2020 ja 18.12.2020 pidetyissä istunnoissa esittämänsä kysymykset.

Edellä esitetyt toteamukset koskevat myös tätä kysymystä.

24 Unionin tuomioistuimen antaman vastauksen hyödyllisyys

Asianajaja VV:n väitteitä ei voida jättää huomioimatta. Unionin tuomioistuimen asiassa C-688/18 antama tuomio jättää tosiasiallisesti tilaa erilaisille tulkinnoille, ja se koskee ainoastaan syytetyn oikeutta henkilökohtaiseen läsnäoloon eikä hänen asianajajansa oikeutta osallistua käsittelyyn.

Tästä syystä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin saisi sen jälkeen, kun unionin tuomioistuin on vastannut sen kysymyksiin, selvyden siitä, onko sen 22.2.2021 pääasiassa tekemillä prosessitoimilla korjattu riittävän tehokkaasti loukkaus, joka koskee syytettyä DD:n ja hänen asianajajansa VV:n oikeuksia olla läsnä rikosoikeudellisessa menettelyssä ja osallistua siihen asianmukaisesti, vai edellyttääkö heidän oikeuksiensa suojaaminen päin vastoin sitä, että on järjestettävä molempien todistajien uusi kuuleminen, jonka yhteydessä muiden asianosaisten 30.11.2020 ja 18.12.2020 pidetyissä istunnoissa esittämät kysymykset on esitettävä uudelleen.

-- [--]

TYÖASIAKIRJA